

Robert-Jan Muller

Recensies

Weergaloze Leidse meesters

... / Recensies / [Weergaloze Leidse meesters](#)

Niet alleen Rembrandt, Carel Fabritius en Jan Steen, maar ook Jan Lievens en Frans van Mieris. Met 35 werken toont de Amsterdamse Hermitage een bescheiden maar spraakmakend overzicht topstukken van Leidse fijnschilders.

Rembrandt van Rijn, 'Buste van een bebaarde oude man', 1633, ©
The Leiden Collection

De Amerikaanse ondernemer, filantroop en miljardair Thomas Kaplan bezit met zeventien schilderijen het grootste aantal Rembrandts in privébezit. Ze vormen de kern van The Leiden Collection, meer dan 250 schilderijen en tekeningen van met name Leidse fijnschilders uit de zeventiende eeuw. De Hermitage Amsterdam lijkt sinds de losmaking van de Petersburgse hoofdvesting een jaar geleden nog zijn draai en een nieuwe naam te moeten vinden en heeft met 'Rembrandt en tijdgenoten' opnieuw een omvangrijke tentoonstelling in huis.

Gefantaseerd portret 'Rembrandt en tijdgenoten' toont 35 'historiestukken' uit The Leiden Collection, vaak stichtelijke voorstellingen uit de mythologie, bijbel en geschiedenis. Hier in Nederland zijn we meer gewend aan alledaagse voorstellingen, zogenaamde genrestukken, landschappen en portretten uit de zeventiende eeuw. Maar in dezelfde tijd was er een classicistische stroming die appeleerde aan de smaak (en portemonnee) van chique klanten die hun huizen wat verhevener wilden decoreren – met als ultiem voorbeeld de Oranjezaal in Huis ten Bosch.

Groot hoeft niet altijd het mooist te zijn, dat blijkt ook in de Hermitage. De ster is hier het kleinste schilderij, een van de twee Rembrandts op de tentoonstelling. Hij vervaardigde deze tronie, ofwel gefantaseerd portret, van een oude bebaarde man op het miniformaat van zo'n tien bij zeven centimeter in 1633. Het foedraal waarin het hier wordt tentoongesteld liet een vorige eigenaar, Andrew Mellon, rond 1930 speciaal maken om er altijd mee te kunnen reizen. Er is niks fijnschilderachtigs aan de zwierige schilderstreek van de 27-jarige Rembrandt; hij gaat in het portret met de verf tekeer alsof hij een doek zo groot als de *Nachtwacht* te lijf gaat. Als je goed kijkt zie je in de wirwar van verf de neergeslagen ogen en de halfopen mond tussen de snor en baard. Het is de tijd dat Rembrandt zich, net aangekomen vanuit Leiden, in Amsterdam moet bewijzen en welgestelde opdrachtgevers wil werven. Bijvoorbeeld Marten Soolmans en Oopjen Coppit, het pasgetrouwde stel dat hij een jaar later zal portretteren. Maar dit soort klanten wenst een wat minder expressieve schildertoets, meer verfijnd. Rembrandt was een meester in beide manieren. *Minerva in haar studeervertrek* (1635) is in alles, lijkt het, het tegendeel van het expressief gepenseelde mansportret. Het is een omvangrijk historiestuk, rijk in stoffering en kleding, en vooral: de schijnbaar spontane schilderstreek heeft plaatsgemaakt voor een gedetailleerde aandacht voor vloeiend licht en donker. Aanlokkelijk voor zijn potentiële opdrachtgevers, maar ondanks de superieure schilderkunst niet een van Rembrandts meest aantrekkelijke voorstellingen. Misschien omdat de godin van de krijgslist (wanneer zag je haar overigens ooit in een studeerkamer?) hier een mollige, grootogige Amsterdamse lijkt, door Rembrandt als model van straat geplukt. Of omdat de gouden stiksels op haar gewaad net niet de suggestieve werking bezitten die je van Rembrandt gewend bent.

Ontdekkingstocht In 2017 toonde Kaplan zijn Rembrandts in het Louvre. Daar hingen toen het verbluffende *Zelfportret met beschaduwde ogen* (1634) en het tere *Meisje in jak met gouden bies* (1632). Die zijn er nu niet in de Hermitage. Jammer (hoewel begrijpelijk, want het zijn geen historiestukken), want dat had een evenwichtiger beeld gegeven van deze Rembrandtcollectie. Het is een troost dat je in de gedegen en zeer overzichtelijke website van de Leiden Collection eindeloos kunt grasduinen. Je kunt daar ook Vermeers *Jonge vrouw aan een virginaal* bekijken, het enige werk van de Delftse meester in privébezit en nu tijdelijk in het Rijksmuseum. De overige schilders op de rustig ingerichte tentoonstelling, vaak minder bekend bij het grote publiek, vormen een echte ontdekkingstocht: Godefricus Schalcken, Jan Adriaensz. Van Staveren of Lambert Jacobsz. kom je niet regelmatig tegen, Caspar Netscher en Rembrandts leerling Ferdinand Bol weer vaker. Carel de Moors *Diana na de jacht* (1690) is ook zo'n ontdekking, met Diana's prachtig geschilderde zijden gewaad en de pauwenstaart die uit het duister naar voren komt. Het is Hollands classicisme op zijn best, waar de stofuitdrukking van De Moors leermeester Frans van Mieris en de erfenis van het caravaggisme tot een gelukkig resultaat leiden. En wie in 2018 de tentoonstelling over de historiestukken van Jan Steen in het Mauritshuis heeft gemist, kan hier zijn hart ophalen. Thuis bij Agamemnon of Cleopatra blijkt het er volgens Jan Steen net zo chaotisch aan toe te gaan als in zijn Hollandse huishoudens.

Museumtijdschrift	March 16, 2023	Robert-Jan Muller
Peerless Leiden Masters		
<p><i>Not only Rembrandt, Carel Fabritius, and Jan Steen but also Jan Lievens and Frans van Mieris. With 35 pieces, the Amsterdam Hermitage is showing a modest but controversial overview of masterpieces by Leiden fine painters.</i></p> <p>With seventeen paintings, American entrepreneur, philanthropist, and billionaire Thomas Kaplan owns the largest number of privately owned Rembrandts. They form the core of The Leiden Collection, with over 250 paintings and drawings, mainly by Leiden fine painters from the seventeenth century. Since the detachment from the headquarters in St. Petersburg a year ago, the Hermitage Amsterdam seems to have to find its way and a new name and once again has an extensive exhibition in-house with “Rembrandt & His Contemporaries”.</p> <p>Fantasy Portrait</p> <p>“Rembrandt & His Contemporaries” features 35 “history pieces” from The Leiden Collection, often edifying depictions from mythology, the Bible, and history. Here in the Netherlands, we are more accustomed to everyday scenes, so-called genre pieces, landscapes, and portraits from the seventeenth century. But at the same time, there was a classicist movement that appealed to the taste (and wallet) of chic customers who wanted to decorate their homes in a more sublime way - with the Oranjezaal in Huis ten Bosch as the ultimate example.</p> <p>Big does not always have to be the best, as is also evident in the Hermitage. The star here is the smallest painting, one of the two Rembrandts in the exhibition. He made this tronie, or fantasized portrait, of an old bearded man in the mini format of about ten by seven centimeters in 1633. The case in which it is exhibited here had a previous owner, Andrew Mellon, made around 1930 specifically to travel with it at all times. Nothing is finely picturesque about the dashing brushstrokes of the 27-year-old Rembrandt; in the portrait he rages with the paint as if he were attacking a canvas the size of <i>The Night Watch</i>. If you look closely, you can see the downcast eyes and the half-open mouth between the mustache and beard in the tangle of paint. It is the time when Rembrandt, who had just arrived from Leiden, needs to prove himself in Amsterdam and wants to recruit wealthy patrons. For example, Marten Soolmans and Oopjen Coppit, the newlywed couple he will portray a year later. But this kind of customer wants a less expressive painting touch, more refined. Rembrandt was a master at both ways. <i>Minerva in Her Study</i> (1635), is in everything, it seems, the opposite of the expressively painted male portrait. It is an extensive history piece, rich in upholstery and clothing, and above all: the seemingly spontaneous brushstrokes have given way to a detailed attention to flowing light</p>		

and darkness. Appealing to his potential patrons, but despite superior painting, not one of Rembrandt's most attractive representations. Perhaps because the goddess of stratagem (by the way, when did you ever see her in a study?) here looks like a chubby, big-eyed Amsterdam woman plucked off the street by Rembrandt as a model. Or because the golden stitching on her robe just does not have the suggestive effect that you are used to from Rembrandt.

Exploration

In 2017 Kaplan showed his Rembrandts in the Louvre. There then hung the astonishing *Self-Portrait with Shaded Eyes* (1634) and the delicate *Young Girl in a Gold-Trimmed Cloak* (1632). These are now not at the Hermitage. It is a pity (though understandable since they are not history pieces) because that would have given a more balanced view of this Rembrandt collection. It is comforting to be able to browse endlessly through the Leiden Collection's thorough and comprehensive website. You can also view Vermeer's *A Young Woman Seated at a Virginal*, the only piece by the Delft master in private hands and now temporarily at the Rijksmuseum. The other painters in the quietly arranged exhibition, often less known to the general public, form a real voyage of exploration: Godfried Schalcken, Jan Adriaensz van Staveren or Lambert Jacobsz are not often encountered, Caspar Netscher and Rembrandt's pupil Ferdinand Bol are much more common. Carel de Moors's *Diana sleeping after the hunt* (1690) is another such discovery, with Diana's beautifully painted silk robe and the peacock's tail emerging from the darkness. It is Dutch classicism at its best, where the substance expression of De Moor's teacher Frans van Mieris and the legacy of Caravaggism lead to a happy result. And those who missed the 2018 exhibition on Jan Steen's history pieces at the Mauritshuis can indulge themselves here. According to Jan Steen, at Agamemnon or Cleopatra's home it appears to be just as chaotic as in his Dutch households.